

ЛЕКЦІЯ 3

Адміністративна відповідальність за домашнє насильство та насильство за ознакою статі

Від теорії до практики «швидкого правосуддя»

Чому адміністративна стаття, якщо є Кримінальний кодекс?

Адміністративна відповідальність — це інструмент **раннього втручання**. Стаття 173-2 КУпАП дозволяє зупинити насильство на етапі, коли ще немає тяжких наслідків, але вже є небезпечна тенденція.

- ❑ Саме адміністративні протоколи стають доказами системності, якщо справа згодом переростає у кримінальну. Якщо ми ігноруємо «дрібні» образи сьогодні — ми не зможемо довести катування чи домашнє насильство завтра.

Закон №3733: імплементація Стамбульської конвенції

У 2024 році набув чинності закон №3733, яким внесено зміни до КУпАП на виконання Стамбульської конвенції, ратифікованої 20 червня 2022 року. Ключові новації:

Розмежування складів

Домашнє насильство, насильство за ознакою статі та невиконання припису — тепер окремі статті

Нова стаття 173-7

Вперше запроваджено відповідальність за сексуальне домагання

Строк притягнення

Збільшено з 3 до 6 місяців — неможливо затягнути справу

Захист дітей

Дитина-свідок автоматично визнається потерпілим

Стаття 173-2 КУпАП: стара vs нова редакція

Порівняння санкцій до та після 19.12.2024 року демонструє суттєве посилення відповідальності:

Обставини	До 19.12.2024	З 19.12.2024
Базове правопорушення	Штраф 10–20 НМДГ, арешт до 10 діб	Штраф 20–40 НМДГ, арешт до 10 діб
Щодо дитини	Не виділялося окремо	Штраф 30–60 НМДГ, арешт 2–10 діб
Повторне вчинення	Штраф 20–40 НМДГ, арешт до 15 діб	Штраф 60–80 НМДГ, арешт 3–15 діб

Крім того, правопорушника неможливо звільнити від відповідальності через малозначність правопорушення.

Елементи складу правопорушення за ст. 173-2

Щоб притягнути особу до відповідальності, мають бути наявні **всі** елементи складу правопорушення. Розберемо кожен з них як професійний інструмент.

1

Об'єкт

Суспільні відносини у сфері захисту прав людини та інтереси сім'ї як інституту

2

Об'єктивна сторона

Діяння + наслідки + причинний зв'язок

3

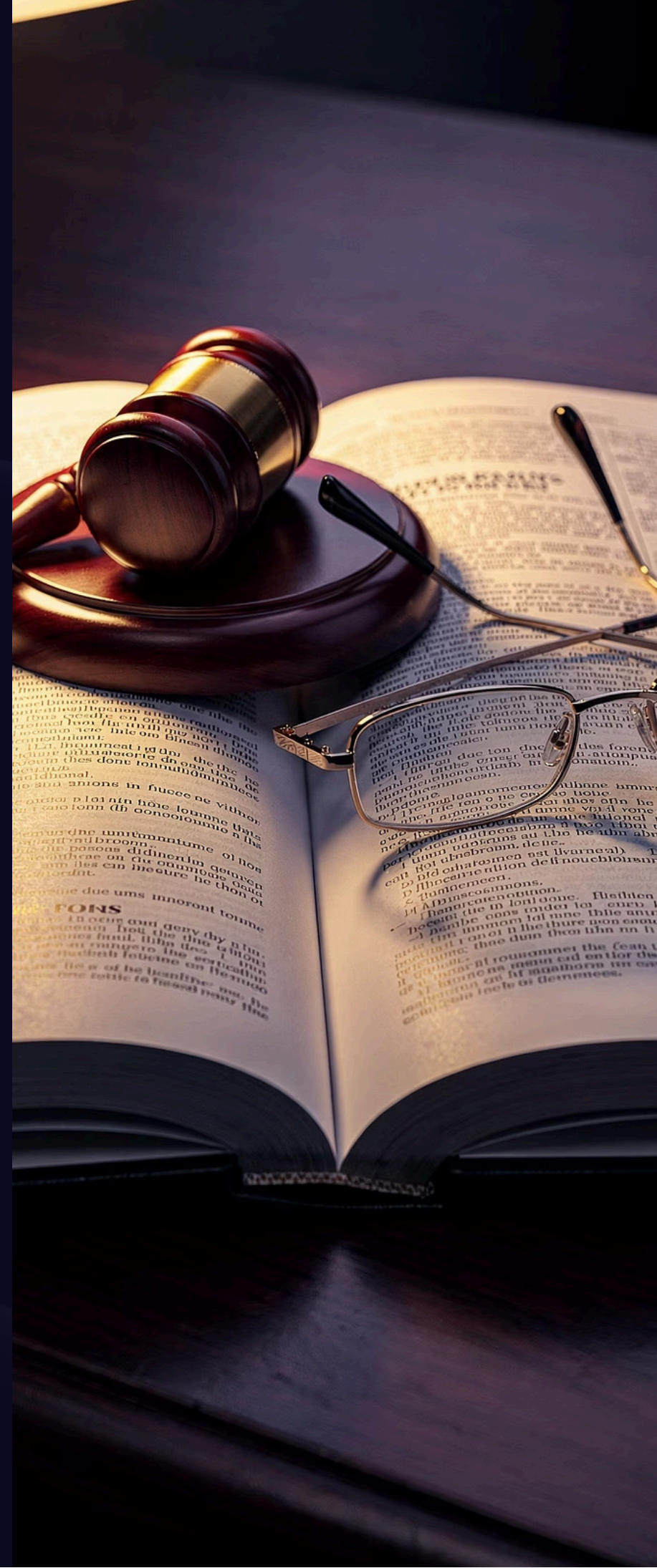
Суб'єкт

Особа від 16 років, член сім'ї або в родинних стосунках

4

Суб'єктивна сторона

Тільки прямий умисел — не можна вчинити насильство «несвідомо»

Об'єктивна сторона: три обов'язкові складники

Для кваліфікації необхідна **обов'язкова наявність шкоди** фізичному або психічному здоров'ю (стресовий розлад, загострення хронічних хвороб, травми) та **прямий причинний зв'язок** між діянням і наслідками.

Форми домашнього насильства

Фізичне насильство

Побої, штовхання, ляпаси, волочіння за волосся — **лише активні дії**, що не спричинили тілесних ушкоджень.

Головна умова: посягання на цілісність тіла жертви.

Психологічне насильство

Образи, погрози, газлайтинг, бодішеймінг, стоуволінг, ізоляція від соціуму. Може здійснюватися усно, через телефон, пошту та інтернет.

Економічне насильство

Позбавлення їжі, одягу, житла, коштів. Заборона працювати. Одноособовий контроль над фінансами родини.

Психологічне насильство: сучасна термінологія

У сучасній лексиці з'явилися нові терміни, пов'язані з психологічним домашнім насильством.

Аб'юз (Abuse)

Образливі стосунки, де один партнер прагне повного контролю — від тонких маніпуляцій до побоїв

Газлайтинг

Кривдник змушує жертву сумніватися у собі, своїх відчуттях та спогадах. «Театр щасливої сім'ї» перед оточенням

Бодшеймінг

Приниження через висміювання тіла партнера. Часто після пологів, коли жінка набрала вагу

Стоуволінг

«Безмовне насильство» — ігнорування, відмова спілкуватися. Один із найбільш шкідливих видів емоційного насильства

Для кваліфікації важливі не лише факти конфлікту, а й наслідки — виникнення страху, емоційної невпевненості, нездатності захистити себе або реальна шкода психічному здоров'ю.

Побутовий конфлікт чи домашнє насильство?

Не кожна сімейна сварка автоматично утворює склад правопорушення за ст. 173-2. Судова практика чітко розмежовує ці поняття.

✗ Побутовий конфлікт

- Немає систематичного психологічного тиску
- Відсутні факти приниження чи залякування
- Потерпілий не відчував реальної загрози
- Немає доказів шкоди психічному здоров'ю

✓ Домашнє насильство

- Систематичний тиск або контроль
- Приниження, залякування, переслідування
- Реальна загроза безпеці потерпілого
- Доказана шкода фізичному або психічному здоров'ю

Зв'язок між ст. 173-2 та гендерно зумовленим насильством є фундаментальним: системне домашнє насильство найчастіше чиниться чоловіками щодо жінок і коріниться у стереотипах про підпорядковане становище жінки.

Відмежування: домашнє насильство vs хуліганство vs тілесні ушкодження

Раніше держава майже не втручалася у справи сім'ї. Сьогодні законодавство чітко розділяє правопорушення за трьома критеріями:

Вектор агресії

Хуліганство — хаотичний виклик суспільству. Домашнє насильство — цілеспрямований акт контролю над близькою людиною

Матеріальний наслідок

Біль без сліду — адмінпрактика (ст. 173-2). Синець чи садно — кримінальна відповідальність (ст. 125 ККУ)

Системність

3+ адмінпротоколи за ст. 173-2 → четвертий раз автоматично стає кримінальним злочином (ст. 126-1 ККУ)

Маркер для кваліфікації: хуліганство чи насильство?

Ст. 173 — Дрібне хуліганство

Чоловік стоїть біля під'їзду, нецензурно лається на перехожих, розкидає сміття. Він порушує спокій **усіх**.

Якщо жертва піде — він переключиться на іншого перехожого.

Ст. 173-2 — Домашнє насильство

Той самий чоловік лається тими самими словами, але звертається **виключно до дружини**, принижуючи її гідність. Навіть на вулиці при свідках.

Якщо жертва піде — він побіжить за нею.

- Запитайте себе: чи припинить людина лаятися, якщо жертва піде геть? Переключиться на іншого — хуліганство. Побіжить за жертвою — домашнє насильство.

Підсумкова таблиця кваліфікації

Дія	Кваліфікація	Наслідок
Лайка на вулиці «в нікуди»	ст. 173 КУпАП (Хуліганство)	Штраф або громадські роботи
Психологічний тиск на матір/ дружину	ст. 173-2 КУпАП (Насильство)	Штраф, заборонний припис
Удар, що залишив синець	ст. 125 ККУ (Тілесні)	Кримінальна відповідальність
3-й/4-й випадок насильства	ст. 126-1 ККУ	В'язниця або обмеження волі

Приклад: Студент штовхнув іншого студента в коридорі — можливо хуліганство. Штовхнув свою дівчину, щоб забрати телефон і перевірити переписки — домашнє насильство. Але лише якщо є ознаки спільного побуту.

Хто є суб'єктом домашнього насильства?

Для кваліфікації між людьми, що не перебувають у шлюбі, поліція шукає три ознаки фактичних шлюбних відносин:

- 1** **Спільне проживання**
Спільна адреса, ключі від квартири, спільні домашні тварини
- 2** **Спільний бюджет**
Купівля продуктів «у спільний холодильник», оплата комунальних, спільні великі покупки
- 3** **Взаємні права та обов'язки**
Догляд під час хвороби, спільне виховання дітей, ведення домашнього господарства

«Якщо хлопець і дівчина живуть у гуртожитку в різних кімнатах, але пів року харчуються разом і мають спільні плани — це домашнє насильство чи ні?» — Якщо є спільний побут — це ст. 173-2.

Адміністративне провадження: три критичні фази

Помилка на будь-якій фазі призводить до анулювання результату в суді. Уявіть: поліція приїжджає на виклик, бачить розбитий посуд, налякану жінку та агресивного чоловіка. Але через два тижні суддя закриває справу — бо поліцейський помилився в часі затримання на 15 хвилин.

Крок 1

Виклик та затримання (ст. 260–263 КУпАП)

Крок 2

Протокол та оцінка ризиків (ст. 256, Наказ МВС №369)

Крок 3

Судовий розгляд (ст. 277, 251 КУпАП)

Крок 1: Затримання кривдника

Стаття 263 КУпАП надає поліції спеціальні повноваження щодо строків затримання у справах про домашнє насильство:

До 3 годин

Загальне правило — для складення протоколу та паперової роботи

До 12 годин

Виняток — для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення

Збільшення строку дозволяє: встановити особу (часто «зникають» документи), опитати свідків без залякування агресором, заповнити акт оцінки ризиків та вирішити питання заборонного припису. Також це **профілактика повторного нападу** — домашнє насильство має циклічний характер.

- ❏ **Важливо:** Протокол затримання (ст. 261) ≠ протокол про правопорушення (ст. 173-2). Якщо протоколу затримання немає — затримання незаконне. Поліція зобов'язана повідомити родичів та Центр БВПД.

Крок 2: Протокол та оцінка ризиків

Протокол — основне джерело доказів

Має бути складений відповідно до КУПАП та Інструкції МВС №1376. Повинен містити:

- Повні відомості про правопорушення та його кваліфікацію
- Конкретний зміст дій, спосіб та вид насильства
- Наслідки дій щодо потерпілого
- Дані про потерпілих та свідків

Суд не має повноважень усувати порушення досудової стадії — він змушений закрити провадження.

Форма оцінки ризиків

Поліцейський ставить **27 питань** (Наказ МВС №369). Якщо хоча б на одне питання про насильство зі зброєю або загрозу вбивством відповідь «Так» — ризик **ВИСОКИЙ**.

Терміновий заборонний припис (ст. 25 Закону [Про запобігання та протидію домашньому насильству](#)) виноситься **незалежно від згоди жертви**.

Порушення припису — окремий склад правопорушення.

Крок 3: Судовий розгляд

3 дні

Строк розгляду

Справи за ст. 173-2 розглядаються у триденний строк
(загальне правило — 15 днів)

6 міс.

Строк притягнення

Збільшено з 3 до 6 місяців — неможливо затягнути справу

Для притягнення до відповідальності суд перевіряє:

01

Належність протоколу

Складений відповідно до вимог КУпАП,
з підписами та поясненнями

02

Підтвердження обставин

Показання, висновки спеціалістів,
аудіо-, відеофіксація або інші допустимі
докази

03

Причинно-наслідковий зв'язок

Між діями особи та шкодою для
потерпілого має існувати прямий
зв'язок

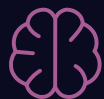
Насильство за ознакою статі (ст. 173-6 КУпАП)

Нова стаття, введена Законом №3733-IX, охоплює умисні діяння фізичного, психологічного чи економічного характеру, спрямовані проти особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі жінки або чоловіка.

Фізичне

Поштовхи, ляпаси, обмеження волі без тілесних ушкоджень

Психологічне

Образи, погрози, кібербулінг, сексистська мова ворожнечі, бодішеймінг, деднеймінг

Економічне

Позбавлення грошей, заборона працювати чи навчатися через гендерні упередження

Обов'язкова умова: заподіяння шкоди фізичному (без тілесних ушкоджень) або психічному здоров'ю потерпілого.

Сексуальне домагання (ст. 173-7 КУпАП)

Згідно зі ст. 173-7, **сексуальне домагання** — це умисне вчинення проти бажання особи образливих, принизливих дій сексуального характеру, виражених вербально або невербально, у тому числі з використанням електронних комунікацій.

Вербальні форми

Коментарі, жарти, пропозиції сексуального характеру, непристойні зауваження

Невербальні форми

Специфічні жести, звуки, нав'язливі погляди, рухи тіла

Електронні комунікації

Непристойні повідомлення в месенджерах, соцмережах, робочій пошті, «дикпіки»

Цифровий вимір (GREVIO)

Кіберпереслідування, активне та пасивне онлайн-домагання, розповсюдження порнографічного контенту

Ключова новація: нова редакція вводить поняття «бажаності» дій та виключає відносини підпорядкування як обов'язковий чинник.

Порівняння санкцій: ст. 173-6 vs ст. 173-7

Характеристика	Ст. 173-6 (Насильство)	Ст. 173-7 (Домагання)
Базовий штраф	100–200 НМДГ (1700–3400 грн)	80–160 НМДГ (1360–2720 грн)
Альтернатива	Громадські роботи 20–40 год	Виправні роботи до 1 міс.
Обтяжуюча обставина	Повторність протягом року	Повторність АБО стан залежності
Максимальна санкція	Арешт до 10 діб	Арешт до 15 діб
Повторний штраф	200–300 НМДГ	160–280 НМДГ (2720–4760 грн)

Сучасне законодавство охоплює не лише фізичне, а й психологічне та економічне насильство. Газлайтинг, бодішеймінг та стоуволінг тепер мають чітку юридичну оцінку. Адміністративний протокол — це не просто папірець, а задокументований факт, який може врятувати життя. Законодавчі зміни 2024 року значно спрощують кваліфікацію дій кривдників та подовжують строки притягнення до відповідальності до 6 місяців.